

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.17, juni 2021

Indledningen er redigeret af Vibeke A. Pedersen og Krista Stinne Greve Rasmussen
Tilsyn ved dr.theol. Carsten Breengaard

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Luthers Minde”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Hyldest til Martin Luther
- 2 Den gamle kvinde og ‘det kvindelige’
- 3 Luther som forbillede
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur
  - 5.1 Trykt
  - 5.2 Utrykt
- 6 Anvendte websider

1 Hyldest til Martin Luther

Grundtvigs salme “Luthers Minde” stod trykt den 15. november 1840 i J.C. Lindbergs ugeskrift *Nordisk Kirke-Tidende*. Tidsskriftet udkom hver søndag, og digte af Grundtvig prydede ofte de første spalter. Det var næppe et tilfælde, at emnet denne gang var en hyldest til Martin Luther. Lørdag den 31. oktober havde Grundtvig holdt en mindetale om Luther ved et arrangement i Vartov i anledning af årsdagen for, at Luther i 1517 havde offentliggjort sine 95 teser i Wittenberg og dermed indledt reformationen (jf. manuskript i Grundtvig-arkivet, fasc. 65). Få dage før salmen udkom, den 10. november, havde Luthers fødselsdag ligeledes kunnet fejres.

2 Den gamle kvinde og ‘det kvindelige’

I salmen bliver en gammel kvinde opfordret til at mindes og hylde Luther i salmesang. Den gamle kvinde er en metafor for den danske menighed (jf. Hansen 1937-1966,

bind 2, s. 92). I sit *Sang-Værk*, bind 1, fra 1837 skrev Grundtvig om menigheden, at den “speiled sig tit paa Jorden [...] / I alderstegne Kvinder, / Med Øinene klare, himmelblaa / [...] / Med Hjerte varmt og Hoved lyst / Med prøvet Tro, med Væsen tyst” (nr. 107, af strofe 6).

Ved billedet af en gammel kvinde og ved at bruge et kvindeligt perspektiv blev ‘det kvindelige’ fremhævet i salmen. For Grundtvig var begrebet forbundet med ‘hjertet’, de inderlige og positive følelser, det umiddelbare og ægte, mens ‘det mandlige’ blev associeret til ‘hovedet’, det forstandsmæssige og åndelige. I det fuldkomne menneske, Jesus, var det kvindelige og mandlige forenet (jf. Stevns 1950, s. 72-74; Hansen 1937-1966, bind 2, s. 91).

I Grundtvigs salme hyldes Luther for at styrke ‘det kvindelige’ og det almindelige syn på kvinden. I sit opgør med katolicismen havde Luther betonet, at kvinden var ligeværdig – om end ikke ligestillet – med manden. Manden og kvinden havde forskellige funktioner i samfundet, men samme værdi som skabte i Guds billede (jf. 1 Mos 1,27-28), og ægteskabet var således indstiftet af Gud ifølge Luther.

Læs mere

Se f.eks. <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/martin-luther-og-de-reformatoriske-ideer-koen-og-koensroller> og <https://www.religion.dk/synspunkt/luther-var-aegteskabet-baade-en-guddommelig-ordning-og-en-verdslig-aftale>

“*Kvindens Ære*” (strofe 4,1) bliver i salmen fremhævet gennem ægteskabet (strofe 5) og moderskabet (strofe 4), hvor Jesu mor, Maria, blandt andet står som repræsentant for alle mødre.

Til ‘det kvindelige’ hører i Grundtvigs øjne også modersmålet. På dette felt havde Luther været foregangsmand ved at oversætte Bibelen til tysk, holde gudstjeneste på folkesproget og ved at være skaber af den folkelige, fælles salmesang på modersmålet (se f.eks. Heggem 2005, s. 96). I Grundtvigs salme kædes “Hjertets *Krav*” (strofe 4,1) og “Hjertets Sprog” (strofe 6,1) sammen med modersmålet, idet den kristne forkyndelse den første pinsedag i Jerusalem forgik på den enkelte tilhørers eget sprog (strofe 7). Når ordet skal høres og troen modtages, har ‘det kvindelige’ endnu et fortrin i Grundtvigs optik. Det kan kun ske med hjertets dybeste følelser, og den mest kvindelige måde er det, der skal til: “og tager kvindeligst i Favn / Guds Helligaand i Jesu Navn!” (strofe 8,5-6; se også Stevns 1950, s. 76-79).

3 Luther som forbillede

Det står centralt i den lutherske kristendomsopfattelse, at frelsen sker gennem at høre Guds ord og tro det, jf. Luk 11,28. I salmens strofe 2 hyldes Luthers mor i vendinger, der svarer til de ord, Jesu mor blev lovprist med af kvinden i Luk 11,27. I den bibelske fortælling bliver kvinden retledet af Jesus i Luk 11,28. I Grundtvigs salme peger Luther tilsvarende i strofe 8 på, at det afgørende er at høre og tro Guds ord.

I salmen beskrives Luthers mor derfor ikke på katolsk vis som et menneske eller en helgen, der skal lovprises. Derimod vises hun som mor til Luther, der pegede på den rigtige måde at være kristen på (strofe 2 og 10). Luther selv følger i Jesu fodspor ved at forkynde "Livets Ord" (strofe 9 og 11), og som et forbillede for menigheden viser han derved vejen til frelse (strofe 12).

Læs mere

En uddybende læsning af salmen kan ses i Heggem 2005, s. 98-102.

4 Efterliv

Vejledningen for menigheden og det kirkehistoriske indhold i "Luthers Minde" var sandsynligvis medvirkende til, at Grundtvig i 1870 optog salmen i sit *Sang-Værk til Den danske Kirke-Skole*. Her fik den som nr. 127 titlen "Dannekvinden".

5 Anvendt litteratur

5.1 Trykt

- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1870) *Sang-Værk til Den Danske Kirke-Skole*, bind 2 i *Psalmer og aandelige Sange* (1868-1881), bind 1-5. København.
- Hansen, Uffe (1937-1966) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 1-3. Odense og København.
- *Nordisk Kirke-Tidende* (1840), 8. årg., nr. 43. København.
- Stevns, Magnus (1950) "Kvinden i Grundtvigs Salmer" i *Fra Grundtvigs Salmeværksted*, s. 72-85. København.
- Heggem, Synnøve S. (2005) *Kjærlighetens makt, maskerade og mosaikk. En lesning av N.F.S. Grundtvigs Sang-Værk til den Danske Kirke*. Oslo.

5.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. (1840) "Luther-mindedag (i Vartov)", ms. i Grundtvig-arkivet, fasc. 65, Det Kongelige Bibliotek, København.

6 Anvendte websider

- [Larsen, Kurt E. \(2016\) "For Luther var ægteskabet både guddommeligt og verdsligt", *religion.dk/synspunkt*, den 19. april.](#) (14. april 2021)
- [Holm, Bo Kristian; Anne Vind; Charlotte Appel & Hanne Sanders \(2018\) "Martin Luther og de reformatoriske idéer: Køn og kønsroller", *Danmarkshistorien, leksikon og kilder*, sidst redigeret 26. februar 2018.](#) (14. april 2021)

